
הרב אלחנן פרינץ

שאלות הלכתיות אקטואליות במסכת קידושין

ישיבה במקומו של אביו

באחד היישובים הורחב בית הכנסת בעקבות ריבוי המתפללים. אחד מבני אותה קהילה שואל: האם עתה כשאביו עבר לשבת במקום אחר יהא מותר לו לשבת במקום הקודם של אביו.

תשובה

הגמרא במסכת קידושין (ל"א, ב) אומרת: "איזהו מורא אב? לא עומד במקומו ולא יושב במקומו ולא סותר את דבריו", וביאר רש"י (ד"ה 'לא'): "לא עומד במקומו – במקום המיוחד לאביו לעמוד שם בסוד זקנים עם חבריו בעצה". הטור (יורה-דעה ר"מ) הבין כי דברי רש"י אמורים גם לגבי איסור ישיבה במקומו (ולא רק על עמידה), ושהאיסור הינו דווקא שיושב במקום המיוחד לו בסוד זקנים, אך בבית מותר, ועיין שם בדברי הטור אשר מביא את דעת הרמ"ה האוסר לשבת במקומו של אביו אף בבית הכנסת ובבית (והובאו דבריו אף ברבנו-ירוחם נתיב א' חלק ד).

הבית-יוסף הבין כי רש"י מודה שאסור לשבת במקום המיוחד לאביו גם בביתו ועל-כן רש"י לא נקט מקום מוגדר, שכן בכל מקום אסור לבן לשבת במקום המיוחד לאביו. עיין שם שביאר שמקום תפילתו של אביו הוא בתוך גדר של 'לא עומד במקומו' (וכן כתב בים של שלמה).¹

להלכה סתם הרמב"ם (ממרים ו, ג) ונקט: "אי זהו מורא... ולא יושב במקומו", אולם השולחן-ערוך (ר"מ, ב) הביא את דעת רש"י והרמ"ה: "איזה מורא? לא יעמוד במקומו המיוחד לו לעמוד שם בסוד זקנים עם חבריו, או מקום המיוחד לו להתפלל, ולא יושב במקום המיוחד לו להסב בבית", ועיין עוד בערוך-השלחן (ר"מ, סק"ט) שכתב שהוא הדין למקום האם, שיש להקפיד לא לישב במקומה.

בשו"ת בנין-עולם (יורה-דעה מ"ז) כתב שמותר לבן לשבת במקומו של אביו בבית הכנסת כאשר זהו מקום אשר ניתן לקנותו במרבה-כסף, ואינו מקום לאנשים מכובדים, אך אם האב יושב באופן קבוע במקום של מכובדים (שאינו נמכר לכל אדם), מקום כזה מקרי כבודו של אב, "עומד בסוד זקנים" ואסור לבן לשבת בו. אולם המעיין בלשון מרן ישים לב כי כבר הדגיש "מקום המיוחד לו להתפלל" ומשמע שמקום המיוחד לאביו, אסור בכל מצב.

1 עיין עוד בשו"ת באר-שרים (ו, יב) בעניין מקום עמידת הבן במקום אביו בנשיאת כפים.

על-פי זה פסק בילקוט-יוסף (כיבוד אב ואם ה', יט) שאם האב מתפלל בבית כנסת שחרית, אסור לבנו לשבת במקומו של אביו במנחה וערבית² (יש שביארו שזהו משום מראית עין, כיון שלא כולם יודעים אם אביו מוחל לו – שו"ת מקור חיים סגלוביץ סי' טז).

אולם כאשר האב שינה את מקומו (בין באותו בית כנסת ובין אם עבר לבית כנסת אחר) רשאי הבן לשבת במקומו של אביו, מכיוון שאביו עקר את מקומו לא מקרי עוד מקומו ומותר לישב שם (שו"ת עולת-יצחק ב, רצא). כן פסק בשו"ת אזנדרבו (ח', ס) וביאר על-פי זה שיהיה מותר לישב במקום אביו לאחר מותו, וכן כתב בילקוט-יוסף (כיבוד אב ואם ה, כא) וזה מפורש בתשובת הרא"ש (כלל ה, ג) שפסק שכן יורש את מקום ישיבת אביו בבית הכנסת, וכן פסקו הרשב"א (ה, רנג) והרדב"ז (ב, תרכח) וכן כתבו האחרונים (שו"ת ציץ-אליעזר טו, מא).

קימה מפני תלמיד חכם

קימה מפני תלמיד-חכם שנכנס באמצע התפילה

הגמרא במסכת יומא (ס"ט, א) כותבת כי משום כבוד כהן-גדול חולקין כבוד לתלמיד, וכן מצינו בגמרא במסכת בבא-בתרא (ק"ט) ובירושלמי (בכורים ג) שחלק הקב"ה כבוד לחכמים. ופסק הראב"ן (קל"ד) שנהגו שהבן עומד בפני אביו אפילו בבית-כנסת והוא הדין שיעשה הכי לרבו. וכתב הברכי-יוסף (יורה-דעה רמ"ד) דזה פשוט (דגמרא מפורשת הכי, ברכות י"ג, א).

השבלי-לקט (י"ד) והרוקח (שס"ט) פסקו שצריך לקום בבית-הכנסת מפני תלמיד-חכם, וכן-איתא במקור חיים (לחוות יאיר סו, סק"א), שו"ת פני-מבין (אורה-חיים רלד), שולחן הטהור (קנא, ז), בן איש חי (פרשת כי תצא טו), שו"ת גנזי-יוסף (עג, סק"ה), שו"ת שלמת חיים (מח), שו"ת פאת שדך (ג, קט אות ד), שו"ת תשובות והנהגות (ד, כב. ה, כז) ועיין עוד בשו"ת שבט-הלוי (ו, קמו) ובשו"ת ויברך דוד (א, כ). ואביא בקצרה את לשונו של בעל פאת שדך: "אין כדאי לבטל הידור או קימה אף באמצע תלמודו ותפילתו, כי אפשר לקיים שניהם". בשו"ת ציץ אליעזר (י"ד, י) כתב לחלק בין עמידה באמצע קריאת שמע לבין עמידה בפסוקי דזמרה עיין שם.

אמנם במקרה שהקימה תבטל אותו מהכוונה בתפילה, רבים כתבו דפטור מלקום דהרי העוסק במצווה פטור מהמצווה, באופן זה שלא יכול לקיים את שניהם. עיין עוד בזה בשו"ת תשובות והנהגות (ד', כב), פסקי דינים בקובץ מבקשי תורה (ד, רסב אות כט) ושו"ת ויברך דוד.

יש להעיר כי הברכי יוסף (יורה דעה רמ"ד, סק"א) הביא דעה שאין חולקים כבוד לתלמיד במקום הרב וביזיון הוא להניח כבוד המקום ולכן אין לקום בשעת

2 עיין בשו"ת רבבות-אפרים (ד, רמו, עמוד תיד).

התפילה לתלמיד חכם, ועיין שם שהכריע שיש לקום כיוון שזו מצוות עשה, ואדרבה כבוד המקום מתרבה על ידי ששומרים מצוותיו, כי הוא אמר ויהי, הוא ציוה ויעמוד לפני חכם ומפני שיבה.

קימה מפני תלמיד חכם הנמצא ברחוב

האם אדם שנוסע באוטובוס ורואה את רבו עובר ברחוב צריך לעמוד?
נראה שהוא אינו צריך, שהרי בגדר קימה אומרת הגמרא במסכת קידושין (ל"ג, א) שיש לקום רק כשיש בזה הידור, ולפיכך זה נעשה רק בתוך ד' אמות (כשלא מדובר ברבו המובהק). ביאר שם רש"י: "שדבר הניכר הוא שבשבילו עמד", וביארו המפרשים שלכל הפחות יהא ניכר לסובבים אותו שקם בפני רבו. לפיכך, ברוב המקרים באוטובוס אינו ניכר שעומד בפני רבו ואף לנוסעים עימו אינו מחוור, לכן נראה שאין לו חובה לעמוד וכן העלה בשו"ת משנת יוסף (ח', כד).
בעניין תלמידים הטוענים שאין הם צריכים לקום בפני תלמיד חכם מפני שיש בזה ביטול תורה, פשוט שחייבים הם לקום. כידוע גדול תלמוד תורה המביא לידי מעשה (קידושין מ', ב), אולם הם אינם צריכים לקום בכל רגע בו עובר התלמיד חכם אלא מספיק פעמיים ביום, אם לא שהגיעו תלמידים או אורחים שאינם יודעים שכבר עמד, ועיין עוד בשו"ת ודרשת וחקרת (ד' יורה דעה כג).

עמידה בפני זקן שעלה לאוטובוס מלא

אדם מבוגר עלה לאוטובוס בכניסה לירושלים על-מנת לנסוע לעיר דרומית. האוטובוס היה מלא, ומכיוון שזוהי נסיעה ארוכה אמרו אנשים למבוגר כי אין הם חייבים לקום, שהרי הוא יכול להתאמץ כמותם ולעלות בתחנות הקודמות בהן כמעט תמיד יש מקום לשבת. עם מי הצדק?

תשובה

הגמרא במסכת קידושין (ל"ג, א) אומרת:
מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן, ומדלא כתב הכי, ש"מ חד הוא. אמר מר: יכול יהדרנו בממון? ת"ל: תקום והדרת, מה קימה שאין בה חסרון כיס, אף הידור שאין בו חסרון כיס....
מדברי הגמרא אנו למדים שאין מצווה לקום בפני זקן כאשר ישנו הפסד כספי. לכאורה נראה שבמקרה שלנו ישנו חסרון ממון, שהרי אנשים היודעים שהאוטובוס מלא, מעדיפים לרוב לא לעלות לאוטובוס זה כאשר מדובר בנסיעה ארוכה.

בשו"ת שבט-הלוי (ב', קיד) חילק בין המחיר של ישיבה לעמידה וזו לשונו:
בענין קימה מפני זקן וכיו"ב באוטובוס גם אנכי ישבתי מכבר על

מדוכה זו - והנראה לענ"ד להלכה דודאי עיקר מצות קימה מתקיים בקימה בעלמא והדר יושב, וזה מוכח בש"ס בכ"ד. אמנם היות דקיי"ל דבעינן קימה שיש בה הדור, ע"כ קרוב לודאי דאם אין מפנה מקומו להזקן מבטל ההדור דודאי אין זה הדור דהצעיר יושב והזקן עומד לפניו כתלמיד מפני רב. אמנם כ"ז במקום שמשלמים בשביל עמידה כמו לישיבה, אבל במקום שמשלמין בשביל ישיבה יותר מעמידה, א"כ שוב ה"ל חסרון כיס ואמרינן מה קימה שאין בה חסרון כיס וכו'. אמנם "ל דזה דוקא כעין בטול מלאכה וכיו"ב, אבל הכא החסרון כיס לצורך מצוה הדר ה"ל כמו שאר מצות דחייב בממונו.

לאור דברים אלו נראה לומר, כי מצד הדין ראוי להורות לכל הזקנים והאנשים המתקשים לעמוד בעת הנסיעה (נשים בהריון וכו') שעליהם לעלות בתחנות הראשונות, ואם היא גרה לא ליד התחנות הראשונות ראוי שלא לעלות לאוטובוס במקום בו סביר להניח שכבר לא יהיו יותר מקומות ישיבה. אולם במקרה בו עלה לאוטובוס אדם זקן ואין מקום ישיבה, אם מחיר הנסיעה זהה בעמידה וישיבה, יש לכאורה לאפשר לו לשבת לפחות חלק מן הדרך. אלא שבמקרה בו הודיע הנהג שאין מקום ישיבה, ובכל זאת בחר הנוסע לעלות, מעיקר הדין אין חובה לקום לכבודו. כך כתב הגרי"ש אלישיב שליט"א בקובץ ידיעון ארצי להלכה ואקטואליה, וזו לשונו:

בנסיעות ארוכות, מקובל שהנהג מודיע בתחנות, אם יש עדיין מקומות ישיבה אם לאו. לפיכך באם ידע הזקן שאין באוטובוס מקומות ישיבה, ואף על-פי כן הוא עלה עליו, הרי שמעיקר הדין אין חובה לקום ולפנות לו את מקום הישיבה, אך צריך להקפיד מאוד שלא יוצר בגין כך חילול ה'. ומה טוב ומה נאים להדר במצווה זו כשאפשר לגרום שיהיה שם שמים מתאהב על ידך (יומא פ"ו).

יש לציין כי החיוב לעמוד לפניו הוא כשנמצא הזקן בתוך ד' אמות. מוסכם על הכל כי נכה, אשה בהריון, חולה ועוד, פטורים מקימה זו. עיין עוד בזה בשו"ת אז-נדברו (י', ל) ובשו"ת יחוה-דעת (ג', עא). ובמקרה שהוא מוחל על כבודו עיין בשו"ת אור-לציון (א' יורה-דעה ט).

עמידה בפני רב באמצע העבודה

באחד ממפעלי הצורפות בארץ זכו לייסד שיעור קבוע. האם צורך חייב לעמוד כאשר הרב המלמד מגיע, כי יש לו קושי לעשות זאת באמצע מלאכתו?

תשובה

הצורך אינו חייב לקום, שכן הגמרא במסכת קידושין (ל"ג, א) אומרת שאין

צורך לקום כשיש בזה ביטול מלאכה, וכך נאמר:

אקיש קימה להידור, מה הידור שאין בו ביטול (מלאכה), אף קימה שאין בה ביטול, ואקיש נמי הידור לקימה, מה קימה שאין בה חסרון כיס, אף הידור שאין בו חסרון כיס. מכאן אמרו: אין בעלי אומניות רשאים לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה שעוסקין במלאכתם.

מבואר שם בתוספות (ד"ה 'אין') שהסיבה שבעלי המלאכה אינם רשאים (אסור להם) לבטל ממלאכתן הינה מפני שהם עוסקין במלאכת אחרים. יש לציין כי מצינו בביאור דברי הגמרא הללו מספר הסברים, ועיין עוד בדברי הר"י הזקן בתוספותיו שביאר שאף על הצד שבעלי המלאכה עובדים בשביל עצמם, הם אינם חייבים לקום. הוא הביא סימוכין לדבריו מדברי הגמרא במסכת ערכין (כ"ה, ב), אשר ממנה עולה שהמילה רשאים פירושה חייבין. אולם עיין בדברי הריטב"א (ד"ה 'אין') המסביר, כי אף אדם העובד בשביל עצמו אינו רשאי לקום באמצע ממלאכתו, ותקנה זו נבעה כדי שלא יבואו אנשים ויעשו לפנים משורת הדין ויקומו בפני הרב (ויהיה להם הפסד במלאכתם). וכן כתב הר"ן (ד"ה 'מכאן') כדעת הריטב"א, אלא שהר"ן הביא סברה הפוכה והיא שאם יעמדו חלק מהעוסקים במלאכתם בפני הרב, אלו שאינם עומדים יראו כמזלזלים ברב [ועיין בחידושי הרמב"ן חולין (נד, ב) שכתב ש"מתוך שבמלאכת עצמן פטורין במלאכת אחרים אינן רשאים"].

אין להקשות על-כך מדברי המשנה במסכת ביכורים (ג, ג), בה מצינו שמביאי הביכורים בדרכם לבית המקדש היו עוברים במרכז ירושלים, וכל בעלי האומניות היו נעמדים ושואלים בשלומם. שם הם הפסיקו ממלאכתם מפני החשש שאם לא יכבדו אותם, יתכן שהם לא ירצו לבוא בפעם אחרת (קידושין ל"ג, א) "שיאמרו נבזים אנו בעיניהם" (רש"י ד"ה 'נמצאת'), שכן הם טורחים ובאים מארץ רחוקה (תוספות ר"ד ד"ה 'זדלמא'), והרמב"ם בפירושו המשניות ביאר שעומדים מפני מביאי הביכורים משום שהם רבים 'וכבוד ציבור שאני'³ (וכן כתב בברכי-יוסף יורה-דעה רמז, סק"ז עיין שם). ועיין עוד בבן-יהודע (ד"ה 'נמצאת') אשר הביא הסבר נוסף.⁴

דברים אלו מפורשים בדברי רבנו עובדיה-מברטנורה (ביכורים ג, ג) וזו לשונו: וכל בעלי אומניות שבירושלים עומדים מפניהם, אע"ג דאין בעלי אומניות חייבין לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה שעוסקים במלאכתם כדי שלא יתבטלו ממלאכתם, מ"מ היו חייבים לעמוד מפני מביאי בכורים דחביבה מצוה בשעתה. ומטעם זה עומדים מפני נושאי

3 על-פי זה כתב המהר"ט (ד"ה 'בא') שאין חובה על בעלי אומניות לקום מפני יחיד שמביא ביכורים.

4 ניתן לומר עוד, שביכורים הינה מצווה שאינה נוהגת תדיר אלא רק לעיתים רחוקות (ירושלמי ביכורים ג, ג) מה שאין כן בתלמידי-חכמים שמצויים הרבה (פני משה).

המטה שהמת בה ומפני נושאי התינוק לברית מילה.
 המעיין בדברי הגמרא במסכת חולין (נ"ד, ב) יבחין כי הסברנו מדויק בדברים
 המפורשים שם, והכי איתא בגמרא:

אין בעלי אומניות רשאים לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה שעוסקין במלאכתם.
 ולא? והתנן: כל בעלי אומניות עומדים מפניהם ושואלין בשלומן ואומרין להם,
 אחינו אנשי מקום פלוני בואכם בשלום. אמר רבי יוחנן: מפניהם - עומדין, מפני
 תלמידי חכמים - אין עומדין. אמר רבי יוסי בר אבין: בא וראה כמה חביבה מצוה
 בשעתה, שהרי מפניהם - עומדין, מפני תלמידי חכמים - אין עומדין. ממאי?
 דילמא: כדי שלא תהא נמצא מכשילן לעתיד לבא.

דין זה פוסק הרמב"ם בהלכות תלמוד-תורה (ו', ב) וזו לשונו:
 אין עומדין מפניו לא בבית המרחץ ולא בבית הכסא שנאמר תקום
 והדרת קימה שיש בה הידור, ואין בעלי אומניות חייבין לעמוד מפני
 תלמידי חכמים בשעה שעוסקין במלאכתן שנאמר תקום והדרת, מה
 הידור שאין בה חסרון כס אף קימה שאין בה חסרון כס
 כך פסק השולחן-ערוך (רמ"ד, ה): "אין בעלי אומניות חייבים לעמוד בפני
 תלמיד חכם בשעה שעוסקים במלאכתן, ואם הוא עוסק במלאכת אחרים ורוצה
 להחמיר על עצמו לעמוד מפניו, אינו רשאי" (ועיין בביאור הגר"א שהסביר
 שדבריו כתוספות).

יש להעיר כי דברינו עד כה בעניין קימה מפני הרב בעת המלאכה, מדובר
 ברב שאינו רבו המובהק, שכן לגבי רבו המובהק מצינו מחלוקת באחרונים.
 לדעת הכנסת-הגדולה (הובא בנן-איש-חי פרשת כי-תצא יז) אין חיוב לעמוד מפני רבו
 המובהק בשעה שעוסק במלאכה. אולם בספר ארבעה טורי-אבן (על הרמב"ם)
 כתב שיש לקום מפני רבו, מפני שכל החיוב לקום מפני חכם נובע ממצוות
 "והדרת פני זקן", שעל-כך דורשת הגמרא "מה קימה שאין בה ביטול, אף הידור שאין
 בו ביטול". אך בחיוב לעמוד מפני רבו ישנו דין נוסף מצד מורא וכבוד, שעל-כך
 לא נאמרה דרשת הגמרא [שהרי רבו מביאו לעוה"ב ולפיכך חייב לכבדו, וכן יש
 להסיק מדברי החזו"א (יורה-דעה קמ"ט, סק"ד) שביאר שחייב לעמוד בפני אביו].
 יש לציין שכאשר יושב אדם עם ספר-תורה, הוא אינו צריך לעמוד כשנכנס
 רבו ועיין עוד בספר-חסידיים (תתק"ל), שו"ת חיים-שאל (א', עא, ב) ובארחות-רבינו
 (ב', עמוד שח).

קניית גרעינים מלוחים לאביו

מה יעשה הבן כאשר אביו מבקש ממנו לקנות לו גרעינים מלוחים, ויודע הבן
 כי המלח מזיק לאביו הסובל מבעיות בדם, והרופאים אמרו לו שאם ימשך
 לאכול דברים מלוחים הוא מסתכן.

תשובה

מובא בספר-חסידיים (רל"ד) כי אם הדבר מסכן את אביו אזי אין לתת לו וזו לשונו:

מעשה באחד שחלה, בא הרופא אצלו לרפאותו אמר לו אם תשתה מים תהיה בסכנה ואם תאכל מאכל פלוני תהיה בסכנה בנפשך ואמר לבנו תן לי מים ואותו מאכל פלוני ואם לאו לא אמחול לך לא בעולם הזה ולא בעוה"ב אמר לו הקהל אל תהי חושש בדבריו. דברים אלו נפסקו להלכה בערוך-השלחן (יורה-דעה ר"מ, מא):
אב שהיה חולה וצוו הרופאים שלא יאכל מאכל זה ולא ישתה משקה זו והאב מבקש מבנו ליתן לו זה אין לו ליתן לו ואפילו אומר לו לא אמחול לך אם לא תתן לי לא ישגיח בו כיון דהרופאים הזהירוהו בזה א"א ליתן לו.

וכן כתב בשו"ת ציץ-אליעזר (ה', רמת-רחל ה, י). אולם כאשר המאכל אינו מסכן את אביו באופן מיידי אלא מזיק לו, אזי מצינו מחלוקת: לדעת מהר"י מולכו (הובא בחיד"א ברית-עולם על הספר-חסידיים ובברכי-יוסף יורה-דעה רמ, סק"י) יתן לאביו, וכן כתב בספר גדולת-אלישע (סקל"ג). כתב על כך בשו"ת ציץ-אליעזר (ה' רמת רחל ה, יא): להסביר שיטה זו:

ועולה בדעתי ליישב דברי הברכי-יוסף עפ"י דברי המנחת-חנוך מצוה מ"ח שכותב לחדש דגבי הכאה אם המוכה נותן רשות אין כאן עבירה כלל לא בחבירו ולא באב ואם ומה דמבואר בש"ס (סנהדרין פד) דאיבעיא לענין להקיז דם, היינו שלא מרצון אביו, ומ"מ מסקינן דפטור כיון דהיא לרפואה, וכן הנהו תנאי דלא שבקו לבניהם ליטול להם קוץ היינו דלמא יעשה חבלה שלא לצורך בשוגג שלא מרצון אביו, אבל אם אביו מוחל ומצוה להכותו נראה דא"ח כלל וכן בחבירו ואינו עובר כלל, ומסיים דאע"פ שלא מצא זה מפורש מ"מ הסברא נותנת כן בבירור עיי"ש, וא"כ לפי"ז הרי ישנו שפיר פנים מסבירות להוראה זאת של הברכי-יוסף דכל שאין סכנה מותר לתת לו המאכל עפ"י פקודתו ובקשתו אע"פ שיזיקו דנלמד זאת במכ"ש מהיכא שמצוהו להכותו שאין לאב הנאה של כלום מזה ועוד נוחל בזיון מכך, וק"ו כשמבקש ממנו המאכל המזיק לו, שיש לו מכך הנאת החיך וגם אינו נוחל מזה שום בזיונות.

אולם עיין בחישוקי-חמד (עמ"ס בבא-מציעא עמוד קפג) שביאר מדוע התיר מהר"י מולכו, וזהו מקרה מיוחד בו האב בכל מקרה סובל.

אלא שנראה שיש לאסור על הבן לקנות לאביו את הגרעינים כשהרופאים אמרו שזה מזיק (אף שאין בכך סכנה מיידי). אביא לכך מספר טעמים:
ראשית, יש אומרים שאין לתת לאביו מאכלים המזיקים, שהרי בכך אביו עובר

על מצווה מן התורה של "ונשמרתם מאד לנפשותיכם", ומצינו בגמרא במסכת שבת (ק"ג, ב): "בעא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי: מהו לאכול אדמה בשבת? אמר לו: וכי בחול מי הותרה? שאני אומר: אף בחול אסור, מפני שהוא מלקה" וביאר רש"י: "שהיא מלקה - מביא לידי חולי". וכן ידוע שאסור לאדם לחבול בעצמו (בבא-קמא צ"א, א, ב) ויש בזה אף איסור של "שמור נפשך מאד". ועיין עוד בפרייחדש (יורה-דעה קטז) המבאר שעל האדם להתרחק מדברים המזיקים.

כמו כן, מצינו בגמרא במסכת סנהדרין (פ"ד, ב) שאסור לבן להקיז דם מאביו אף שאביו הסכים שמא יחבול באביו. לפי זה, כל שכן שאין היתר לבן לקנות לאביו דבר מזיק שהרי הנזק לאביו בדבר זה ברור, אף שהוא אינו מייד. אף ישנו איסור על הבן של "לפני עור לא תתן מכשול"⁵ וכן משמע מדברי הרמב"ם בספר-המצוות (מצוה רצ"ט) ועיין עוד בתוספות (שבת ג', א).

יש להדגיש כי הבן אינו מתכוון לעבור על דברי אביו אלא כל כוונתו לטובתו האמיתית של אביו, ועל כן אין איסור בכך שאינו קונה לאביו גרעינים וכדו' (ועיין עוד בשו"ת קול-גדול נד). ואף במקום בו הדבר אינו סכנה, אלא דבר המזיק, אין חיוב לשמוע בקול ההורים. כך כתבו הכנסת-הגדולה (אות ל"ג), לקטיושר (יורה-דעה עמוד לז), יד-שאל (סק"א), הגהות בית-לחם-יהודה (סקט"ו), ועיין עוד בילקוט-יוסף (כיבוד אב ואם ז', טו), שו"ת משנה-הלכות (י"ב, כג), חיימשה (ד', עמוד שכא) ובספר נשמת-אברהם (יורה-דעה ר"מ, הערה א).

עיין עוד בהרחבה בשו"ת קול-גדול (נד) אשר כתב כי במצב בו ישנה סכנה, אין הבן צריך לשמוע בקול אביו, והדגיש שם שאף אם אין סכנה בדבר אלא הוא מזיק לאביו, אין לכבד את אביו. עיין שם שביאר שאין להקשות מדברי הגמרא במסכת קידושין על אמו של רבי ישמעאל שהייתה רוחצת את רגלי בנה והוא לא מנע זאת ממנה, כיוון שאין כלל סכנה בזה. בשו"ת באר-משה (א', ס, י) כתב שאין לבן לקנות סיגריות לאביו אם הרופאים אמרו לו שזה מסוכן מאד לאביו וזו לשונו:

היות עתה בזמנינו שהרופאים החליטו שענין להעלות עשן מזיק להגוף, ולאביו כל הרופאים בפה אחד החליטו שמזיק לו מאוד מחמת מחלה שיש לו מקודם, אם אביו שלחו שיקנה לו סיגארעטן או יושיט לו סיגארעטן אם מחוייב או רשאי או אסור לו לעשות כן מאחר שאביו בעצמו יודע שמזיק לו. ואמרת לי שאסור לו אפילו להושיט לו הסיגארעטן השייכים לאביו.

וכן פסק בשו"ת קול-גדול (נ"ד), ולכאורה הוא הדין במקרה שלנו, שהרי ידוע לכל שגם סיגריות זה אינו סכנת מוות מייד, אלא זהו דבר מזיק, והוא הדין

5 לגבי קניית עיתון חילוני להורים עיין בספר לפני עור (עמוד רעא בשם הגריש"א) וכן בילקוט יוסף (הלכות כיבוד אב ואם ז', יב) שאסרו.

בגרעינים מלוחים למי שהרופאים הזהירוהו שלא יאכל מלח כלל. וכן כתב בשו"ת עשה-לך-רב (ו', נח), שאסור לבן לקנות סיגריות לאביו. לאור הדברים שהבאנו, אין להקל לבן לקנות גרעינים מלוחים לאביו, וודאי שהשכר שיקבל על אי הקניה רב. והשומע לנו ישכון בטח ושכרו רב, שהרי בכך הוא מציל נפש מישראל וכל שכן כשמירי באביו שהביאו לחייהעולם הזה.